№ 30 ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 14 **1892** ՇԱԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 14 № 30

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մի երեւելի իրաւագէտ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. «Մուրճ» ամսագրի յօդուածը. Նամակ Երեւանից. Նամակ Ալեքսանդրօպօլից. Նամակ Նոր-Բայազէտից. Նամակ Աստրախանից. Նամակ խմբագրին. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Թիւրքահայերի պատգամաւորներ. Ռումինիայի պատգամաւորը. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Պարսկաստանի յուզումները.

ՄԻ ԵՐԵՒԵԼԻ ԻՐԱՒԱԳԷՏ

„Մուրճ" ամսագրի փետրվար ամսի տետրակից արտատպում ենք իրաւագէտ պ. Եւանգուլեանի հետեւեալ խօսքերը, որ նա արտասանել է մարտի 8-ի ժողովում, երբ 45 բողոքատու պատգամաւորները հեռացան ընտրողական դահլիճից:

Ահա ինչ է ասել երեւելի իրաւագէտ Գէորգ Եւանգուլեան. „Պ. Արծրունու առաջարկով, ժողովը գումարելուց առաջ, պէտք էր սպասել Սինոդի վճռին: Բայց երբ խօսում են ներքին և վերին ատեանների մասին, պէտք է որ դրա վերաբերեալ մի կանոնադրութիւն լինի: Այդպիսին է միայն Պօլօժէնիէն, ուր չի ասված թէ եկեղեցական ընտրութիւնների գործը պատկանում է Սինոդին, այլ ասված է թէ նա պատկանում է թեմ. առաջնորդին: Սինոդին դիմել են բողոքներով. բայց նոյն այդ Սինոդը կարող է վճիռ չը տալ նաեւ ամբողջ մի տարի, համարելով իրան իբր անձեռնհաս ատեան այդ բողոքները քննելու համար: Քանի որ Սինոդից մինչ այժմ վճիռ չը կայ, ուրեմն պէտք է կատարել առաջնորդի վճիռը: Իմ զգացմունքները Արծրունու և կուսակցութեան այսօրվայ արարքի վրայ ես յայտնում եմ պրբազանին, կառավարութեան ներկայացուցչին և յարգելի ժողովականներին, որ այդ վարմունքը վայել է միայն նրանց, որոնց համար չը կայ ոչ կարգ, ոչ կանոն, ոչ սրբութիւն:"

Երկուսից մէկը. կամ պ. Եւանգուլեան կատարելապէս տգէտ է, կամ գիտէ ինչ է ասում և դիտմամբ ծածկում է ճշմարտութիւնը:

Ահա ինչ է ասում Պօլօժէնիէն Սինոդի իրաւասութեան վերաբերմամբ. Պօլօժէնիէի յօդուած 939 ասում է. „По части судебной разбирательству и рѣшенію Эчміадзинскаго Армяно-Григоріанскаго Синода принадлежатъ: 1) жалобы на членовъ самаго Синода, 2) жалобы на начальниковъ Армяно-Григоріанскихъ епархій и на епархіальныя консисторіи, 3) изслѣдованіе неправильныхъ дѣйствій членовъ сего Синода и епархіальныхъ начальствъ."

Ո՞ւր մնացին, ուրեմն երեւելի իրաւագէտ պ. Եւանգուլեանի այն խօսքերը թէ „Սինոդը կարող է վճիռ չը տալ բողոքների վրա, նաեւ ամբողջ մի տարի, համարելով իրան անձեռնհաս ատեան այդ բողոքները քննելու համար:"

Միթէ իրաւագէտ Եւանգուլեան այն աստիճան տգէտ է, որ ռուսաց օրէնսդրութեան (հատոր XI մասն 1, հայոց եկեղեցու Պօլօժէնիէի 1857 թւի 939 յօդ. 1, 2 և 3 կէտեր) այդ յօդուածի հետ ծանօթ չէր.... Չենք կարծում և այդքան աննպաստ կարծիք չունենք մեր երդուեալ հաւատարմատարի մասին: Բայց կայ մի ուրիշ բան. իմանալ և ծածկել,—դա է այն կուսակցութեան յատկանիշը, որին պատիւ ունի պատկանել պ. Գէորգ Եւանգուլեան: Դա աւելի ամօթալի և անարժան վարմունք է, քան թէ տգէտ լինելը:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

«ՄՈՒՐՃ» ԱՄՍԱԳՐԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

Իմ անցեալ տեսութեան մէջ ես խօսեցի կաթողիկոսական-ծխական ընտրութիւնների մասին Թիֆլիսում, միանգամայն անտես անելով այն յամառ կերպով կրկնվող լուրը, թէ իբր Թիֆլիսի թեմական առաջնորդը անվաւեր է համարել փետրվարի 2-ին կատարված ընտրութիւնները ս. Լուսաւորիչ և Էջմիածնեցոց, ուրեմն երկու եկեղեցիներում: Բայց բանից երեւաց, որ այդ լուրը ստոյգ էր, այնպէս որ փետրվարի 23-ին ծխական ընտրութիւններ կատարվեցին ոչ միայն այն երկու եկեղեցիներում, ուր ընտրութիւններ դեռ ես չէին կատարվել, այլ և այն վերը յիշված երկու եկեղեցիներում, ուր ընտրութիւնները արդէն կատարված էին:

Դէ այժմ ես աւելորդ չեմ համարում վիճելի դարձրած խնդրի մասին մի երկու խօսք ասել, քանի որ չեղած տեղից խնդիր է ծագել, խնդրից էլ գործ և մինչև անգամ լուրջ գործ, որը թերեւս եզակի է մեր եկեղեցական-վարչական տարեգրութեան մէջ:

Ահա թէ ինչումն է խնդիրը: Փետրվարի 2-ի ընտրութիւններից յետոյ, թեմական առաջնորդին երկու յիշված եկեղեցիների ծխականների մի մասի կողմից բողոք է գնում, թէ իբր այդ ընտրութիւնների ժամանակ զեղծումներ են կատարվել. և ահա նրանք խնդրում են որ այդ երկու եկեղեցիներում ընտրութիւնները նորից կատարվեն:

Բայց փաստը սա է, որ այդ նոյն եկեղեցիներում կատարված ընտրութիւնները օրինաւոր են ճանաչել նրանց նախագահող քահանաները, որոնք և ստորագրել են ընտրութեան թուղթը, որպէս ստորագրել են նաև ընտրող ծխականների ահագին մեծամասնութիւնը: Լուսաւորիչ եկեղեցու ծխականներից բողոքողներ եղել են ընդամենը երկու հոգի, իսկ Էջմիածնեցոց եկեղեցուց մինչ 70 հոգի: Թողնենք մի առժամանակ թէ ինչ բարոյական և իրաւական արժէք ունէին այդ բողոքները. ես կը վերադառնամ դրան. բայց կարեւոր է իմանալ, որ նոյն այդ եկեղեցիների ծխականները և մի քանի հարիւր այլ մարդիկ, որոնք այդ ընտրութիւնները քանդելուց վատ հետեւանքներ էին նախատեսնում, հարկ համարեցին դիմել Էջմիածնի սինոդին: Այժմ մենք հաստատ գիտենք, որ սինոդը հրամայել էր Թիֆլիսի սրբ. առաջնորդին այդ երկու եկեղեցիների ընտրութեան վերաբերեալ թղթերը իրան ուղարկել նրանց քննելու համար և վերընտրութիւններ առ այժմ չը կատարել: Բայց սրբ. առաջնորդը, ուղարկելով թղթերը Էջմիածին, կարգադրեց կատարել վերընտրութիւններ այդ երկու եկեղեցիներում, այդ մասին յայտարարելով տեղական մի քանի թերթերում:

Այստեղ գաղափարների շփոթութիւն կայ որ պէտք է պարզել: Եթէ սինոդը ուղղակի միջամտէր ընտրողական գործերի մէջ և ինքը ուզենար կարգադրել ընտրութիւնների գործը, նշանակելով ընտրութիւնների օրերը, և ընտրելու եղանակը,—այդ կը նշանակէր առաջնորդի գլխի վրայով ուզենալ գործել: Այդ կը նշանակէր ուղղակի միջամտել առաջնորդի գործերի մէջ այն իրաւունքների սահմանում, որոնք օրէնքով թէ աւանդութեամբ թեմական առաջնորդներին են յատկացրված: Բայց սինոդը ներկայ դէպքում ամենևին այդքան հեռուն չէ գնացել. սինոդը ընդունելով մի քանի հարիւր ընտրողների ստորագրութիւններով մի բողոք թեմական առաջնորդի դէմ՝ ուզեցել է իմանալ թէ որքան հիմնաւոր են այն զեղծումները, որոնց վրա հիմնվելով թեմական առաջնորդը քանդել է ուզում կատարված ընտրութիւնները: Չէ՞ թէ բարձրագոյն հոգևոր իշխանութիւնը վերջ ի վերջոյ պատասխանատու է ժողովրդի իրաւունքների համար, և նա չէ կարող չը հսկել որ այդ իրաւունքները չը խախտվեն: Իսկ օրինաւոր ընտրութիւնը քանդել—այդ նշանակում է վիրաւորել ժողովրդին. արդ, օրինաւոր է եղել թէ չէ—ահա թէ ինչ է ուզեցել իմանալ Տեղակալը և սինոդը. եթէ սինոդը համոզվէր թէ ընտրութիւնները օրինաւոր են կատարվել, բայց ս. առաջնորդը այնու ամենայնիւ չէ յարգել կատարված եղելութիւնը, ապա բնական է որ և բարձրագոյն հոգևոր իշխանութիւնը չէր կարող սառնասրտութեամբ վերաբերվել դէպի հարիւրաւոր մարդկանց բողոքը, քանի որ ներկայ դէպքում բողոքը ուղղած էր առաջնորդի դէմ, մի իրաւունք, որ չէ կարելի ժողովրդից խլել:

Ինձ հաստատ յայտնի չէ փետրվարի 2-ին ընտրութիւնների դէմ թեմական առաջնորդին տուած բողոքների բովանդակութիւնը երկու եկեղեցիների դժգոհ ծխականների կողմից: Օրինակի համար «Նոր-Դարը» սաստիկ բողոքեց ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում փետրվարի 2-ին կատարված ընտրութիւնների դէմ: Թեմական առաջնորդը յարգեց երկու բողոքողների խնդիրը նորից ընտրութիւններ նշանակելով այդ եկեղեցում: Եւ ինչ դուրս եկաւ: Այն, որ փետրվարի 23-ին ընտրութիւններին ս. Լուսաւորիչ եկեղեցում ժողովուրդը չը համաձայնվեց երկրորդ անգամ ընտրութիւն կատարել: Էջմիածնեցոց եկեղեցում, ուր փետրվարի 2-ին մասնակցեցին աւելի քան 150 հոգի ծխականներ, նոյն «Նոր-Դարը» պաշտպանեց բողոքողների դատը և հետեւանքը այն եղաւ, որ փետրվարի 23-ին նոյն այդ եկեղեցում կատարվեց վերընտրութիւն 19 թէ 18 հոգու մասնակցութեամբ, մինչդեռ 97 հոգի ծխականներից ստորագրեցին մի այլ թուղթ, ուր բացատրված է իրանց չը մասնակցելու շարժառիթը: Միթէ պարզ չէ, որ եթէ բոլոր ներկայ եղող ծխականները մասնակցէին այդ վերընտրութեանը, ընտրվածները նոյնը կը լինէին ինչ փետրվարի 2-ին:

Տեսնէք թէ ինչ յափշտակութեամբ են ընդունում և կրկնում նրանք «Кавказъ» լրագրի այս մի լուրը, իբր թէ Մէյդանի ս. Գէորգ եկեղեցու ընտրութիւնների դէմ էլ բողոքներ են պատրաստվում տալ: Չէ՞ նշանակում այդ արդէօք խաղ խաղալ ժողովրդի հետ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՅՈՒԶՈՒՄՆԵՐԸ

Անցեալ տարւայ յունիս ամսից ի վեր Պարսկաստանը գտնվում է խլրտումների, յուզումների մէջ: Պարսիկ ժողովուրդը լարված, գրգռված դրութեան մէջ է պահվում, երկրի մի քանի կողմերումն էլ հակակառավարչական ցոյցեր են եղել, որոնց պսակը Թէհրանինն է, ուր ամբոխի յուզմունքը կատաղութեան են հասցրել:

Մենք այս ցոյցերի նկարագրութիւնը չենք անում, թողնելով տեղական թղթակիցների վրա, որոնց աւելի հեշտ և մանրամասն յայտնի է իրողութիւնը: Եթէ ուզենայինք էլ, այդ մեզ չէր աջողվի, որովհետև, թէև գտնվում ենք Պարսկաստանի ամենանշանաւոր քաղաքներից մէկում, բայց և այնպէս, ճիշդ, հաստատ, մանրամասն տեղեկութիւններ մեզ պակասում են երկրում կատարվող դէպքերի մասին: Այս երեւոյթը արեւելքին անծանօթ մարդկանց գուցէ անհասկանալի և զարմանալի կը թվայ.—ապրել մի երկրում և որոշ, հաստատ տեղեկութիւններ չունենալ այդ երկրում կատարվող քաղաքա-հասարակական երեւոյթների, խնդիրների մասին, մինթէ տարօրինակ չէ, մանաւանդ որ հետաքրքրվում, աշխատում ես ձեռք բերել: Որքան տարօրինակ, նոյնչափ և հասկանալի է: Պարսկաստանը դեռ նոր է սկսում մտնել ներկայ քաղաքակրթութեան շրջանը. շատ բան նրանում նահապետական է, իսկ այն ինչ որ դուրս է եկել իր նահապետական դրութիւնից, դեռ իր սկզբնական, մանկական շրջանումն է: Պարսկաստանում դեռ քաղաքական կեանք չը կայ, լայն մտքով առած, ուստի և այն երեւոյթները, շարժումները, որոնք իր չափի համեմատ քաղաքական բնաւորութիւն ունեն, մնում են խեղդված, միայն մի որոշ շրջանի մարդիկ տեղեկութիւններ ունեն: Չը կայ մամուլ—հասարակական օրգաններ, ամենայն ինչ «տանն» է կատարվում, չը կան քաղաքական որոշ կուսակցութիւններ, որոնք իրանց գաղափարների ու հասարակական նպատակների համար, պրօպագանդայի և ագիտացիայի միջոցով, ասպարէզի վրա բարձրացնեն խնդիրները և ժողովրդի մէջ գիտակցական շարժումն առաջ բերեն... Գիտակցական կեանք, հասարակական հասունութիւն չը կայ... ամենայն ինչ ժողովրդի կողմից կատարվում է «առանց իրան»—անգիտակցօրէն: Այսպիսի հանգամանքներում, հասարակական այսպիսի պայմաններում հասկանալի է, որ «կողմնակի մարդը» հնարաւորութիւն չունի ձեռք բերել երկրում, «պետութեան մէջ» կատարվող երեւոյթների, իրողութիւնների մասին, որոնք ունեն քաղաքա-հասարակական բնաւորութիւն, հեշտ և հաստատ տեղեկութիւններ: Բայց մենք ունենք այն չափի տեղեկութիւններ, փաստեր, որոնց վրա հիմնվելով, կարող ենք պարզել, որոշել այս յուզումների գոյնը, բնաւորութիւնը: Եւ այս յօդուածի նպատակը հէնց այդ է:

Երեւի ընթերցողը մեր մի արտայայտութեան վրա ուշադրութիւն դարձրեց.—«պարսիկ ժողովուրդը լարված, գրգռված դրութեան մէջ է պահվում», որ ասել է թէ՝ ժողովուրդը ինքնուրոյնաբար չէ գործում, չէ շարժվում, այլ նրան շարժում, գրգռում, գործել են տալիս: Այո, պարսիկ ժողովուրդը ինքն-իրան չէ գործում, ինքնուրոյն, ժողովրդական կեանք չունի, նա ապրում է ուրիշի տրամադրութեան տակ, նա գիտակցական, ամբողջացած քաղաքա-հասարակական կեանք չունի: Նրա տրամադրութեան իշխողը, ղեկավարը գլխաւորապէս հոգևորականութիւնն է, որի հետ է և պարսիկ հողատէր ազնուականութիւնը: Հողատէր, հարուստ այս երկու դասակարգերը, ինչպէս մենք մեր նախընթաց («Մշակի» № 6) յօդուածում ենք ասել, ամբողջովին նստել են ժողովրդի ուսերի վրա և իրանց ծանրութեան ոյժի տակ ճնշում, ջլատում, տափակացնում են ամենայն ինչ—յարաբերութիւնը միջնադարեան պապական, ֆէօդալական է, նրանք ամբողջովին տիրում են ժողովրդի կազմութեանը—յարաբերութիւնը ստրկական է... Պարսիկ ժողովուրդը հող չունի, երկրի հողը պատկանում է այդ երկու դասակարգերին և մասամբ էլ կառավարութեան: Ուրեմն պարսիկ ժողովուրդը տնտեսապէս կախումն ունի գլխաւորապէս այդ երկու դասակարգերից, և հէնց այս տնտեսական յարաբերութիւնն է, որ պարսիկ ժողովրդին դրել է նրանց տրամադրութեան տակ, այն էլ դարերից ի վեր: Դարերից ի վեր է, որ այդ խեղճ ժողովուրդը զրկված է իր ինքնուրոյն ժողովրդական կեանքից, դարերից ի վեր է, որ այդ դասակարգերը տիրում են նրա մտքի, հոգու—ուղեղի վրա, դարերից ի վեր է, որ պարսիկ թշուառ ժողովուրդը սեփականութիւն չունի. երկրի գրեթէ ամբողջ հարստութիւնը այդ երկու դասակարգերի սեփականութիւնն է, որոնք պահպանել են իրանց ոյժը և տնտեսական յարաբերութիւնը մինչև մեր օրերը բիչ տարբերութեամբ: Հասկանալի է թէ ինչու ժողովուրդը իր կազմութեամբ դրված է այդ երկու դասակարգերի տրամադրութեան տակ:

Տնտեսական կեանքը կամ կազմութիւնը հասարակական կեանքի հիմնաքարն է. հասարակական

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

—

Մարտի 1-ին

Վերջին մի քանի տարուայ ընթացքում Երեւանը հսկայական քայլերով է առաջադիմել, այլ և այլ տեսակէտից: Այդ երեւում է նրանից, որ 4—5 տարուց յետոյ մտնելով այդ քաղաքը, իւրաքանչիւր այցելուի առաջ պատկերանում են այլ և այլ մխիթարական երեւոյթներ:

Մտնում էք քաղաքը և ահա սկզբում ձեր առաջ ձգվում է Աստաֆեան երկար և գուցէ գլխաւոր փողոցը, որի երկարութիւնը, եթէ չեմ սխալվում, մի ծայրից մինչև միւս ծայրը՝ 4 վերստ կը լինի: Շարունակում էք գնալ այդ փողոցով և որքան առաջ էք գնում դէպի քաղաքի կենտրոնը, այնքան վեհ տպաւորութիւն էք զգում: Փողոցի երկու կողմից ևս տարածվում են մի յարկանի, երկյարկանի և եռայարկ տներ, որոնք մէկը միւսից աւելի շքեղ են երեւում իրանց նորաձեւութեամբ: Այո՛, Երեւանը իր Աստաֆեան, Ցարսկայա, Բեբուտովսկայա և այլն փողոցներով և տների շարքերով այս անգամ վեհ տպաւորութիւն էր գործում ինձ վրա:

Երեւանը մեծ քայլեր է արել և լուսաւորութեան գործում. մտաւոր կեանքը թագաւորում է հայ հասարակութեան մի ակնյայտնի դասակարգում: Հայ երիտասարդութիւնը ոչ պակաս ջանքեր է անում նաև մտաւոր առաջադիմութեան ասպարէզում: Ինտելիգենցիա, երիտասարդութիւն, ընկերակցական համերաշխութիւն, հասարակական-գործնական վարչութիւն, լրագրական գործակալութիւն և այլ այսպիսի մարդավայել իրողութիւններ՝ կարելի է տեսնել Երեւանում: Որ կողմ նայում էք՝ լրագիր, գիրք, ընթերցանութիւն էք տեսնում և ո՛ր խանութ, ո՛ր կրպակ մտնում էք լրագիրների և շաբաթաթերթերի էք հանդիպում: Եւ այդ բոլորը տեսնելով դուք ուրախանում էք, որ երէկվայ գործակատարը, արհեստաւորը և փողոցներում թափառող ու ծ ո ւ լ ո ւ թ ի ւ ն անող երիտասարդը այսօր լրագիր է կարդում, հետաքրքրվում է նրանում պարունակած մտքերով ու հարցերով վիճում, է նրանց մասին և այլն:

Այո՛, այդ կողմից Երեւանը կարող է պարծենալ իր հարեւան քաղաքների մօտ և Երեւանի հայ երիտասարդութիւնը և հայ տարրն է, որ կարողանում է դիմադրել իր հարեւան թուրք տարրի, այսպէս ասած՝ պ ա հ պ ա ն ո ղ ա կ ա ն սկզբունքին... որը իր ամբողջութեամբ միշտ գրեթէ զբաղված է հարեմական տարփալից կեանքով... Այդ տեսակէտից՝ շատ հեշտ է կարծել, որ ազատամտութիւնը, մտաւոր առաջադիմութիւնը վիճակված է թուրք ժողովրդի փոքրամասնութեանը միայն, իսկ մեծամասնութիւնը այնպիսի պահպանողական դիրք է բռնում, որ ոչ մի կերպ չէ կարողանում յարմարվել ժամանակակից կեանքի պայմաններին, այլ նա շարունակում է իր վաղեմի ապրուստը, աշխատում է բազմացնել իր կիների թիւը և թրքական զանազան տեսակ շռայլութիւններով զբաղվել...

Թէպէտ չէ կարելի ուրանալ, որ կան նաև թուրք երիտասարդներ, որոնք քայլ առ քայլ հետևում են իրանց հարեւան հայ երիտասարդութեան ընթացքին և ամեն ջանք են անում հաւասարապէս ընթանալ նրա հետ կրթական գործում, սակայն այդպիսիների թիւը շատ աննշան է:

Չէ կարելի նոյնպէս ուրանալ, որ կան հայերի թւում ևս այնպիսի երիտասարդներ, որոնք ամբողջ ժամանակ իրանց նիւթական և ֆիզիկական ոյժերը բոլէապէս վատնում են հասարակաց տներում և անբարոյական կանանց շրջաններում...

Առեւտրական արդի պայմաններում ևս Երեւանի վաճառականութիւնը բարձր տեղ է բռնում. «Մէյդան» կոչվող հրապարակը, որը լի է ամեն տեսակ մրգերով, կենսական պիտոյքներով և այլ և այլ տեսակ արդիւնաբերութիւններով, ընդ միշտ առեւտրական շարժման մէջ է: Մանուֆակտուրայի խանութները, զանազան ապրանքների պահեստները ներկայացնում են ամբողջ շարքեր: Հէնց այս րոպէիս, երբ արդէն ձմրան վերջն է, Երեւանի շուկան լի է զանազան տեսակ բերքերով ու մրգերով:

Մի բան, որ մեզ անախորժ է թւում Երեւանում, այդ այն է, որ շուկայում, մանաւանդ ներքին բազարխանայում մանր մունր վաճառականների «աչկերտները» իրանց խանութների առաջ կանգնած՝ բարձր ձայնով կանչում են և մի և նոյն ժամանակ ձգձգում անց ու դարձ անող յաճախորդներին և խեղճ գիւղացի մուշտարիներին, հրաւիրելով կամ ստիպելով իրանցից ապրանք գնելու: Այդ դէպքում վայ այն գիւղացուն, որը ճօթեղէն ապրանք գնելու դիտաւորութեամբ մտնում է բազարխանան և չէ կամենում գնել կամ թէ շատ էժան գնով է ուզում: Այդպիսի գիւղացուն նոյն «աչկերտները» երբեմն սկսում են ծաղրել, փափախը գլխից փախցնել և այլազան ծամծռութիւններ անել նրա առաջ... Այդ տխուր երեւոյթը կարծեմ աւելի վնաս կարող է պատճառել վաճառական դասակարգին, որովհետև այդպիսով նրանց չարաճճի աշակերտները զայրացնելով փախցնում են գիւղացի մուշտարիներին, մի դասակարգ, որը իր մթերքը, իր արդիւնաբերութիւնը միշտ արտահանում է քաղաքների շուկաները և այդ տեղերից գնում է նրանց փոխարէն իր տան, ընտանիքի համար հանդերձեղէն:

Գ. Ս.

ՆԱՄԱԿ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՕՊՕԼԻՑ

—

Փետրվարի 23-ին

Մի քաղաքի համար կարելի է մաքուր ասել միայն այն ժամանակ, երբ այդ քաղաքի բոլոր փողոցները պահվում են մաքուր և ոչ թէ մի «յայտնի» փողոցը միայն: Մի տուն կարելի է մաքուր ասել այն ժամանակ, երբ այդ տան բոլոր սենեակները պահվում են օրինակելի մաքրութեամբ և ոչ թէ մի սենեակը միայն:

Ինչպէս ուրիշ քաղաքներում, նոյնպէս և մեր քաղաքում, կազմվեցան «մաքրութեան մասին հոգ տանող յանձնաժողովներ»: Եւ իրօք, այդ յանձնաժողովը անունով կայ, ստանում է թոշակ աւելի քան 4000 ր. փող, սակայն ինչ դրութեան է մեր փողոցների մաքրութիւնը, մեր հայաթների, խաների և դվօրների դրութիւնը: Աւելի վատ քան թէ առաջ, որովհետև առաջ մաքրասէր մասնաւոր մարդիկ հոգս էին տանում իրանց շուրջը մաքրել, իսկ այժմ նրանք փող են տալիս, մնում են, որ «մաքրողները» մաքրեն, իսկ այդ պարոնները չէ թէ այդ են մաքրում այլ—քաղաքացիների փողը... Եւ մեր պատուելի քաղաքացիք ոչ-խնայելի միամտութեամբ տալիս են փողը առանց գործ կատարելու, առանց ծառայութեան: Մեր ժողովուրդը ընտրում է, մարդկանց տալիս է իրաւունք գործելու, բայց չէ հետաքրքրվում, թէ իր ընտրածը գործում է թէ նիրհում է. բաւական է, որ Մարկոսին ընտրեցին երեսփոխ կամ դէպուտատ կամ մի ընկերութեան ղեկավար, էլ չեն մտածում թէ այդ Մարկոսը ինչպէս է կատարում իր պարտականութիւնը, բարեխղճաբար է ծառայում թէ ընդհակառակը, և ահա կանցնեն տարիներ և մեր ոչ մի գործ չէ կարող առաջադիմել —էհ լաւ է, եօլա կը տանի, ահա հայի խօսքը... Եւ այդ «եօլա տանելումն է», որ մեր ժողովրդական եկեղեցական բոլոր գործերը մնացել են երեսի վրա:

Մի քանի տարի առաջ քաղաքիս մէջ կար հայոց երեք եկեղեցի. այդ «քիչ» համարեցին, հիմնարկեցին չորրորդը, մի սոսկալի շէնք «ըստ օրինակին Անիի ս. Փրկչի» և այդ վիթխարի շէնքը գլուխ եկաւ 30 տարուց, որի վրա ծախսվեց հարիւր հազար ր.: Մօտ ժամանակներս նորոգեցին ս. Աստուածածնի եկեղեցին, այդ նորոգված եկեղեցին այնքան շռայլ զարդարեցին, որ միւս եկեղեցիներում ոչ ոք չի գնայ և այն 100,000 ր. շինված եկեղեցին մնացել է թափուր ժամաւորներից, որովհետև բոլոր յայտնի քահանաները անցան նորոգված եկեղեցին, իսկ միւս տեղերում մնացին երկրորդականները: Բացի այդ, ս. Աստուածածին եկեղեցում զետեղված է հռչակաւոր Եօթը վիրապ կոչված հրաշագործ պատկերը:

Եւ զարմանալին այն է, որ այդ հրաշալի պատկերի խորանը պահվում է վերին աստիճանի կեղտոտութեան մէջ. պատերը մրոտ, սև, խորանների չորսը պատառոտված, յատակը թզոտ, հիւսիսային պատի մէջ շինված է «թարաք», այդ «թարաքի» վրա լցված են, առանց խնամքի, հաղուագիւտ մագաղաթեայ հին գրքերը.... այդ թանկագին հնութիւնները 1890 թւին բաւական շատ էին, իսկ այժմ հետզհետէ պակասում, կորչում, անհետանում են.... Չը գիտենք թէ ինչու այդ հնութիւնների վրա ուշադրութիւն չեն դարձնում, ինչու նրանց չեն զետեղում մի օրինաւոր պահարանում, ինչու փայտի տաշեղի պէս անխնամ թափել են: Եւ այդ գրքերի մէջ կայ այնպիսի գիրք, որը գրված է 1,200 թւին, ուրեմն մօտ 8—9 հարիւր տարվայ հնութիւն, և այդպիսի թանկագին հնութիւնների հետ մեր յարգոյ քահանաները վարվում են շատ կոպիտ կերպով. ինչ վայել է մի տաճարի պատին մեխել «թարաք». այդ խօ կոպտութեան ամենամեծ նշան է. միթէ դժուար, կամ անկարելի բան էր մի 8 րուբլի տալ և առնել մի պահարան, կանոնաւոր կերպով դարսել նրա մէջ, համարով, թւով կողպել ու կնքել, որ չար ձեռքեր չը կարողանան անհետացնել այդ հազուագիւտ գրքերը:

Բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիները սովորութիւն ունեն ամեն կիրակի օր քարոզել, որը մնացած է առաքեալների օրերից: Առանց կենդանի խօսքի ծէսերը, արարողութիւնները կորցնում են իրանց նշանակութիւնը. եկեղեցիներում քարոզ ասելու սովորութիւնը հայոց եկեղեցիներում ընդունված է միայն մեծ պասի կիրակի օրերում, կարծես միւս կիրակիներն օր չեն. բայց գոնէ այդ եօթը կիրակիներն էլ կարգադրէին այնպէս, որ ընդունակ քահանաները քարոզէին և ոչ թէ ամեն մի պատահող: Կան այնպիսիները, որոնք քարոզ ասելու բոլորովին ընդունակ չեն, ձիրք չունեն և ահա նրանք «ի պաշտօնէ» գալիս, խօսում են, դրանով ոչինչ օգուտ չը տալով գործին: Փափագելի է, որ բարձր հոգեւոր իշխանութիւնը կարգադրէ ամեն կիրակի քարոզ խօսեն ընդունակները: Միայն կենդանի խօսքով կարելի է ժողովրդի վրա ազդել, դէպի եկեղեցին և եղբայրութիւն սէր ներշնչել:

Շիրակեցի

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԵՏԻՑ

—

Մարտի 8-ին

Մեր քաղաքի ժողովրդի մեծամասնութիւնը կազմում է հողագործ աղքատ ժողովուրդը, որոնց կացարանը գլխաւորապէս բաղկանում է մի տնից, քիլարից, գոմից և սրահից, որի մէջ են բացվում երեք շինութիւնների դռները:

Տունը—խրճիթը ծածկված է բարձր կտուրով, մէջտեղը մի երթիկ է թողված լոյս ընդունելու և մուխ դուրս գնալու համար, ուղիղ երթիկի տակը, տան յատակի մէջտեղը փորած է թոնիրը, որտեղ ամեն առաւօտ ցախ են վառում հաց թխելու, կերակուր եփելու և ջուր տաքացնելու համար: Ձմեռը ամբողջ ընտանիքը այդ տան մէջ է միմիայն ապրում. թոնիրը վառելուց և մուխը քաշվելուց յետոյ, թոնրի վրա դնում են չորս քառակուսի արշին մեծութիւն և կէս արշին բարձրութիւն ունեցող սեղանաձև քուրսին, ծածկելով քուրսին մեծ եօրղանով—վերմակով:

Թոնրի վրա մի քանի աման միանգամից դարսելու համար գործ են ածում խաչաձև երկաթ, որին և անուանում են խաչ-երկաթ:

Մօտերումս այդպիսի մի տան մէջ, ծածկած քուրսու տակ, թոնրի վրա երեք աման ջուր են տաքացնելիս եղել. յանկարծ այդ միջոցին խաչերկաթը կոտրվում է և տաքացած ջրերը թափվում են թոնրի մէջ կրակի վրա. այդտեղ ջուրը շոգիանում է, քուրսին դէն է շպրտում և վեց հոգի, որոնք գտնվում էին տան մէջ, բոլորն էլ բռնվում են շոգիի տաքութիւնից, այնպէս որ մինչև հիմա հիւանդ են և դեռ չեն առողջացել:

Եղանակը մեզանում կատարեալ գարնանային է, այնպէս որ անցեալ տարվայ մնացած հացապտուղը (ցորեն և գարին) այժմ կալսում են: Անցեալ տարվայ յաճախ տեղացող անձրևների պատճառով բաւական հաց էր մնացել առանց ծեծելու. կալերին նայողը կարծում է աշունք է: Եթէ այսպէս լաւ շարունակվի եղանակը, կարճ ժամանակից յետոյ կը սկսվի ցանքը:

Ս. Բ.

կեանքի կազմութիւնը կախված է ժողովրդի տնտեսական կեանքից. ժողովուրդը ամբողջ կազմութեամբ իր տնտեսական կեանքի ծնունդն է, ուստի և՝ եթէ մի որ և է ժողովուրդ տնտեսապէս չունի անկախ կեանք, նա չէ կարող ունենալ և ինքնուրոյն ժողովրդական կեանք, որ ասել է թէ՝ ժողովուրդը զրկված է այն պատւանդանից, որը իր գոյութեան հիմնաքարն է և այն արժանայատկութիւններից, որոնք յատուկ են անկախ և ինքնուրոյն բնաւորութիւններին: Իսկ ինչ է ներկայացնում մեզ այն էակը, որը չունի ինքնուրոյն կեանք.—դա մի շնչաւոր առարկայ է, ունի բոլոր օրգանները, որոնք անհրաժեշտ են մի որ և է էակի իր գոյութիւնը պահպանելու. նա շնչում, շարժվում, ուտում, խմում, քնում է, մի խօսքով՝ կատարում է բոլոր գործողութիւնները օրգանական կազմութեան համեմատ իր կարիքները լցուցանելու համար, բայց այդ բոլորը նա անում է «ներշնչմամբ», նա անում է, որովհետև ասում են որ ունի, ուրիշ խօսքով՝ նա մի «ներշնչած, հիպնոտիզած մարմին» է, դրած ներշնչողի, հիպնոտիզողի տրամադրութեան տակ, նա մի «մեքենայ» է, որ գործելու համար ամբողջովին կախված է մեքենագէտի կամ մեքենագործի տրամադրութիւնից, նա «շնչաւոր-անշունչ» էակ է.... Այդ տեսակ էակների գոյութիւնը ոչ միայն անօգուտ է, այլ և վնասակար, որովհետև այդպիսիները միշտ գործում են անգիտակցաբար, ուրիշի ազդեցութեան տակ. դրանք չունեն անհատական և հասարակական անկախ կեանք, դրանք ապրում են, որովհետև ծնվել են: Հիմա ինչ կարող է ներկայացնել այդ տեսակ, այդ «անշունչ-շնչաւոր էակների», «մեքենայ մարդոց» գումարումն. դա կը լինի մի այլ աշխարհ, որը նման չէ այն աշխարհին, ուր մարդիկ պիտի ապրեն. այդ աշխարհումն է տիրում կամայականութիւնը ու բռնութիւնը, այդ աշխարհումն է տիրում կեղեքումն ու հալածանք. այդտեղ չը կայ ոչ օրէնք, ոչ իրաւունք, ոչ արդարութիւն... այդտեղ չը կայ ոչ մի անձնական ապահովութիւն, մարդկանց հետ վարվում են ինչպէս անբան-անասունների հետ. մարդու կեանքը կախված է սրա, նրա տրամադրութիւնից, քմահաճոյքից, մարդու գլուխը հաւասար է սոխի գլխի. ով կուզի կը կտրի... ումը ինչ:

Ահա այսպիսի մի աշխարհ է Պարսկաստանը իր անհատական-հասարակական կազմութիւնով, սոցիալական երեւոյթների ամբողջութիւնով (ensemble): Ի՞նչ տնտեսական կեանք կարող է լինել այստեղ, ինչ տնտեսական յարաբերութիւններ ու պայմաններ կարող են գոյութիւն ունենալ, այդ հեշտ է եզրակացնել, որովհետև ինչպէս ասեցի՝ տնտեսական կեանքը հասարակական-ընկերական կեանքի հիմնաքարն է: Եւ Պարսկաստանի տնտեսական կազմութիւնը գտնվելով գլխաւորապէս վերոյիշեալ ձրիակեր երկու դասակարգերի ձեռքին, նրա տրամադրութեան տակ է և՛ նրա հասարակական կեանքը: Ինչպէս նկատեցինք սկզբում, Պարսկաստանում ժողովրդական կեանք չը կայ. այդ երկու դասակարգերը դարերից ի վեր կլանել են այդ կեանքը և ամենայն ինչ իրանք են ներկայացնում: Պարսկաստանում իբր թէ տիրում է Շահի միապետական ռեժիմը. դա աւելի անուանական է, քան թէ իրական: Պարսկաստանում տիրել է հոգեւորականութեան—բէկերի կամ հողային արիստոկրատիայի ռեժիմը, որը, ինչպէս ասեցի, իր ոյժը պահել է մինչև մեր օրերը քիչ տարբերութիւնով: Ասում ենք քիչ տարբերութիւնով, որովհետև կապիտալիզմի օգնութիւնով միապետութիւնը մեր օրերում սկսում է ոյժի տեսակէտից գերակշռութիւն ձեռք բերել: «Եւ այժմեան յուզումները ոչ այլ ինչ են, եթէ ոչ այդ երկու անտագոնիստ ռեժիմների ընդհարումը և ոչ թէ ժողովրդական յուզումները», ինչպէս ասում կամ տարածում են: Այդտեղ գործողը ինքը պարսիկ ժողովուրդը չէ, այլ հողային արիստոկրատիան, և ժողովրդային յուզում անուանվածը, արիստոկրատիայի յուզումն է. ժողովուրդը գործում է դրանց դրդումով, դրանց տրամադրութիւնով և ոչ թէ ինքնուրոյնաբար, իր շահերի համար: Պարսիկ ժողովուրդը, որն այսօր դեռ մի «անշունչ-շնչաւոր» էակների գումարումն է, որն իր պատմական կեանքով, իր հասկացողութիւններով ու վերացական գաղափարներով կապված, դրված է նրանց ուժի և ազդեցութեան տակ, այլապէս վարվել չէր կարող. նա կոյր է, նա ապրում է բնազդումով, ճակատագրով, նրանում ամենայն ինչ կատարվում է «առանց իրան»՝ այդ դասակարգերի քմահաճոյքի համեմատ. նա երէկ ապրել է, ինչպէս անցեալ օրը և այսօր, ինչպէս երէկ... Պարսիկ ժողովուրդը դարերով ապրած, սնված լինելով այդ կեանքով, դա նրա համար դարձել է մի անքակտելի պայման, կազմութիւն: Նա չէ կարողանում հասկանալ, որ այդ դասակարգը իր տզրուկները, կեղեքողը, իր աշխատանքով ապրողներ են, նա չը գիտէ, որ նրանց կերակրողը, սնողը, գոյութիւն տուողը ինքն է, իր աշխատանքը, որ կազմում է երկրի հարստութիւնը և որ նրանք ապրում են իրանով—այդ հարստութիւնով:

(Կը շարունակվի)

ՆԱՄԱԿ ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ

Փետրվարի 10-ին

Ամսիս 3-ին Աստրախանի հասարակութիւնը՝ մանաւանդ հայ հասարակութիւնը, մի կորուստ ունեցաւ. երիտասարդ բժիշկ Աւթանդիլեան կարճատև, բայց ծանր հիւանդութիւնից, տիֆից, վախճանվեց, թողնելով մի մեծ ընտանիք առանց օգնութեան: Բժիշկ Աւթանդիլեան Մոսկվայի համալսարանը 1889 թւականին աջողութեամբ աւարտելով գալիս է իր ծննդավայրը և նուիրում իրան բժշկական գործունէութեան: Հանգուցեալ Աւթանդիլեան կարճ միջոցում ընդունվեց մի քանի տեղ. քաղաքային բժշկի պաշտօնում, քաղաքային հիւանդանոցում, մի մասնաւոր հիւանդանոցում և նոր ընտրվել էր տիֆից վարակվածների հիւանդանոցում գլխաւոր բժշկի պաշտօնը և որտեղ իր բժշկական պարտաւորութիւնները կատարելուց վարակվում է: Հանգուցեալ Աւթանդիլեանց բայի այդ պաշտօններից՝ քարտուղար էր բժշկական ժողովի, ձրիաբար կատարում էր բժշկի պաշտօն Աղաբաբեան դպրոցում, քաղաքային չորրորդ երթևեկ տղայոց և օրիորդաց ուսումնարաններում. նոյնպէս հոգաբարձու էր և մեր ազգային օրիորդաց և տղայոց ուսումնարաններում:

Սիրելի էր Աւթանդիլեան բոլորին՝ թէ հային և թէ օտարին և այդ սիրոյ բուռն զգացմունքները երևացին հանգուցեալի յուղարկաւորութեան օրը թէ մեծ բազմութեամբ ներկայ գտնվելով և թէ պսակներ դնելով: Յուղարկաւորութիւնը կատարվեց ամսիս 5-ին խուռն բազմութեան ներկայութեամբ:

Հանգուցեալ բժիշկ Աւթանդիլեանցի թաղման օրը՝ յուղարկաւորութեանը ներկայ չէր տեղիս առաջնորդ Գէորգ եպիսկոպոս Սուրէնեանց:

Ց.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, մարտի 10-ին

Դուք երկու ամիս առաջ յայտնեցիք ձեր լրագրում, որ դուք կուսակից էք լուսահոգի Հայրիկին և սրբազան Արիստակէս Սեդրակեանին և մի և նոյն ժամանակ յայտնեցիք, որ եթէ ընտրվէք պատգամաւոր Թիֆլիսի թեմից, ամենայն ջանք գործ կը դնէք, որ վերևը յիշած երկու եպիսկոպոսները ընտրվեն ս. Լուսաւորչի գահին արժանի կանդիդատներ: Դուք պինդ և բարձր բռնեցիք ձեր դրօշակը և տարաք յաղթանակը, թէև մարտի 8-ի անվաւեր ժողովը ընտրեց Արգար Յովհաննիսեանին իբրև թեմական պատգամաւոր: Բայց նիստը անկանոն էր... Սակայն այդ կէտը թողնենք:

Դուք շատ բան գրեցիք սրբազան Արիստակէս եպիսկոպոսի մասին, բայց դեռ շատ բան էլ չասեցիք: Թոյլ տուէք մի քանի իրողութիւններ հանդէս բերելու և թող ով ականջ ունի լսելու, լսի...

Տասն վեց տարի ծառայելով Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին թէ իբրև բժիշկ, թէ իբրև հոգաբարձու, ես մօտիկ ծանօթութիւն ունեմ շատ իրողութիւններին, որոնք կապ ունեն այդ ուսումնարանի հոգևոր կառավարութեան հետ: Երբ ս. Սեդրակեան 1892 թւին առաջնորդ նշանակվեց Թիֆլիսի վիճակի, Թիֆլիսի ինտելիգենցիան բաժանված էր երեք կուսակցութեան՝ «Մեղուականների», «Արձագանքի» կողմնակիցների և «Մշակի» կուսակցութեան: Առաջնորդը նոր մարդ լինելով և չը ճանաչելով ոչ մի կուսակցութեան նպատակը, փորձեց մօտիկից ծանօթանալ նրանց հետ: Նախ ծանօթացաւ «մեղուականների» հետ (ինձ էլ այն ժամանակ «մեղուական» էին կոչում), բայց տեսնելով, որ այս կուսակցութեան հիմքը խախուտ է, իրան մօտեցրեց «Արձագանքի» կուսակցութիւնը. բայց շուտով նկատեց, որ այս կուսակցութեան մարդիկ չափից դուրս փառամօլ մարդիկ են և այնպիսի առաջնորդ են ուզում ունենալ, որ իրանց «եղանակով պարի». նա հեռացաւ նրանցից և մօտեցաւ «Մշակի» կուսակցութեանը, տեսնելով որ «Մշակի» կուսակցութիւնը ոչինչ նրանից չէ պահանջում կամ խնդրում, և միայն նպատակ ունի, ինչքան կարելի է շուտ օգնել մեր ողորմելի ազգը հանելու մութ աշխարհից դէպի լոյս աշխարհը: Այս հիման վրա կապվեց նրանց մէջ սերտ կապը: Յայտնի բան է միւս երկու կուսակցութիւնների բանակում մեծ աղմուկ բարձրացաւ: Սկսվեց պատերազմը, որը վերջացաւ նրանով, որ Վեհափառ Հայրապետը հրամայեց ս. Սեդրակեանին թողնել վիճակը, գնալ ս. Էջմիածին և ընդունել աստուածաբանութեան վարժապետի պաշտօնը:

Այժմ տեսնենք թէ այս կարճատև առաջնորդութեան ժամանակ ինչ օգուտ բերեց նա իր վիճակին*): Տեսնելով որ քահանաների վիճակը անապահով է, մանաւանդ նրանց ընտանիքի վիճակը իրանց մահից յետոյ, հիմնեց նրանց համար գանձարան, որտեղ պէտք է հաւաքվէին ընծայաբերութիւններ ժողովրդից. այդ դրամարկղը այժմ բաւական աճել է: Նրա գլխաւոր հոգսն էր ունենալ զարգացած՝ թէ ուսումով, և թէ բարոյականութեամբ քահանաներ և այդ պատճառով չէր ձեռնադրում ագէտ քահանաներ, այլ պահանջում էր, որ նրանք քննութիւն տան և ապա ձեռնադրվեն: Աշխատում էր, որ եկեղեցական փողերը չը կորչեն, շատ շատ կանչում էր երեսփոխաններին իր մօտ, խորհուրդ էր տալիս եկեղեցիների պակասութիւնները լրացնել, եկեղեցիները ծաղկեցնել, ցոյց էր տալիս, թէ ինչ միջոցով ամեն մի եկեղեցի իր գաւթում պիտի վարժարան ունենայ: Հարցրէք Թիֆլիսի երեսփոխաններին և կը տեսնէք, որ իմ ասածները ուղիղ են. իսկ ինչ կը վերաբերի Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին՝ նա աշխատեց լաւացնել, մեծացնել նրա արդիւնքը: Ինքս կարող եմ իբրև վկայ և օգնող վկայել, որ շատ բան կատարեց կարճ միջոցում: Այսպէս, օրինակ, հին խարխուլ, փայտէ շինութիւնները քանդեց և նրանց տեղ շինեց 21 կրպակ, երկու յարկանի, որոնք այժմ 4 անգամ աւելի արդիւնք են բերում, քան թէ վաղ էր. նոյնպէս հին Ներսիսեան շինութեան կից փայտէ շինութիւնները քանդեց և նրանց տեղ նոր երկու յարկանի շինութիւն շինեց և արդիւնքը եռապատկեց: Թէլէթի և Շամխարաթի սուրբ Գէորգի եկեղեցիները նորոգեց, քանդած Սողանլուխի այգին ծաղկեցրեց և այլն և այլն: Ես չեմ խօսում սրբազանի գիտութեան և գրական գործունէութեան մասին,—այդ մասին դուք բաւական գրել էք ձեր լրագրում:

Միւս լրագիրները, «Արձագանքը» և ուրիշները աւա երեք ամիս է, գոռում գոչում են, որ Թիւրքիայում անհամեմատ աւելի լաւ ուսում առած, գործունեայ, խելօք եպիսկոպոսներ կան և նրանցից պէտք է ընտրել կաթողիկոս: Նրանց խօսքը Խրիմեանի մասին չէ: Բայց մինչև այժմ ոչ մէկին չեն ներկայացնում, և չեն ասում ինչ օգտաւէտ գործ են կատարել ազգի համար, ինչի մէջն է նրանց արժանաւորութիւնը: Առաջարկում են Իզմիրլեան, Աշըգեան եպիսկոպոսներին, բայց չեն ասում թէ այդ եպիսկոպոսները ինչ են արել ազգի համար, ինչ օգուտ են բերել, որ արժանի լինեն ս. Լուսաւորչի գահին: Մենք ոչինչ տեղեկութիւն չունենք: Ինչու են թագցնում. թող պարզ յայտնեն նրանց գործողութիւնները, որ կարողանան անտեղեակ պատգամաւորները անցնել նրանց կողմը:

Բայց չէ. նրանց նպատակն է միայն անձնական հաշիւները առաջ տանել: Սակայն հեռատես և միայն իր եկեղեցու պայծառութեան և ազգի բարոյական զարգացման ծառայող մարդու կաթողիկոս լինելը նրանց չէ հետաքրքրում:

Ես գրեցի խորին համոզված: Ես ոչ մի կուսակցութեան չեմ պատկանում և հաստատ գիտեմ, որ եթէ Խրիմեանից յետոյ սրբազան Արիստակէս Սեդրակեանն արժանանայ մեր ս. Լուսաւորչի գահին, նա իր անձը եկեղեցու պայծառութեան և ազգի բարոյական զարգացմանը կը նուիրէ:

Բժշկապետ Մ. Ռոտինեանց

*) Թէ որքան համակրում էր հասարակութիւնը Արիստակէս սրբազանին, թող յիշեն այն փառաւոր հանդէսներն ու ցոյցերը, որոնցով ճանապարհ էին դցում նրան Թիֆլիսից: Քաղաքն ուղարկեց վեհափառին մի պատգամաւորութիւն, որի անդամներն էին իշխան Նապոլէօն Ամատունի, Միքայէլ Թամամշեան, Իսահակ Բուդաղեան և Աւետիք Եղեկեան, որպէս զի խնդրեն յետ չը կանչել Արիստակէսին Թիֆլիսից:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Մոսկվա, 1 մարտի

«Մշակ» լրագրի ներկայ թւականիս 16-որդ համարում ես յայտարարել էի իմ դիտաւորութիւնը հրատարակել մեր մեծայարգ ազգային բանաստեղծ Գամառ-Քաթիպայի մինչև այսօր լոյս տեսած և դեռ անտիպ մնացած բանաստեղծութիւնները: Այժմ պատիւ ունեմ յայտնելու, թէ ձեռնարկում եմ տպագրել յիշեալ հեղինակի ոչ միայն բանաստեղծութիւնները, այլ դրանց հետ միասին նաև նրա վէպերը, ճանապարհորդական տպաւորութիւնները և ընդհանրապէս բոլոր արձակ գրուածները—այն է Գամառ-Քաթիպայի բոլոր չափաբերական արձակ երկասիրութիւնների հաւաքածուն—ամբողջապէս յատկացնելով այս հրատարակութեան արդիւնքը բանաստեղծի օգտին, ինչպէս արդէն յիշել էի առաջին նամակումս:—Նկատի առնելով այսպիսի մի հրատարակութեան ընդհանուր նշանակութիւնը և ջանալով կարելոյն չափ անթերի և լիակատար անել դրան, վստահանում եմ կրկին անգամ դիմել բանաստեղծի տաղանդը յարգող և առհասարակ մեր նոր գրականութիւնը գնահատող անձինքներին, խոնարհաբար խնդրելով նրանց ձեռնտուութիւնը առաջիկայ կարևոր կէտերում:

Հաստատելով առաջին նամակումս յայտարարածը Գամառ-Քաթիպայի անտիպ չափաբերականների մասին, այսու խնդրում եմ ուղարկել ինձ նոյնպէս նոյն հեղինակի արձակ գրուածները (անտիպ), եթէ այդպիսիք գտնվէին որն և իցէ մօտ՝ պայմանով, որ արտագրելուց յետ կը վերադարձվեն շնորհակալութեամբ:

Յայտնի է, որ 50-ական թւականների սկզբին նոյն հեղինակը տպագրել է Պետերբուրգ իր գրուածների մի քանի տետրակ այսպիսի խորագրով. «Գամառ-Քաթիպայի արձակ և չափաբերական աշխատութիւնները»—դրա ներքև՝ դահիրան ձեռքին պարելիս, հայ աղջկայ պատկերով: Թէև այդ տետրակները յետոյ արտատպվել են, այնուամենայնիւ ցանկալի էր աչքի առաջ ունենալ այդ տետրակները, որոնք հազուագիւտ լինելով՝ խնդրում եմ ունեցողներին բարեհաճել ժամանակաւորապէս կամ այլ պայմանով հասցնել ինձ, խոստանալով ամենայն ճշգրտութեամբ վերադարձնել ըստ պատկանելոյն:

Գամառ-Քաթիպայի երկասիրութիւնների հաւաքածուն պիտի պարունակէ իր մէջ անշուշտ նաև Նոր-Նախիջևանի գաւառական բարբառով գրուածները՝ թէ չափաբերական և թէ արձակ,—ինչ որ մինչև այժմ լոյս է տեսել և կամ մասամբ դեռ պահվում է ձեռագրերում, ինչպէս լսվում է, բանաստեղծի համաքաղաքացի բարեկամների մօտ: Սրանց ևս յատուկ խնդրում եմ բարեհաճել գոնէ արտագրութեան համար ուղարկել ինձ այդ գրուածները:—Ընթերցողների դիւրութեան համար առանձին բառգիրք պիտի կազմվի գաւառական բառերին ու ոճերին:

Բացի այս կէտերից նաև ամեն մի օգտաւէտ տեղեկութիւն (լրագրի միջոցով, թէ նամակով) վերաբերեալ Գամառ-Քաթիպայի երկասիրութիւնների բնագրին, նախընթաց տպագրութիւններին, այս կամ այն բանաստեղծութեան թարգմանական կամ փոխադրական լինելուն և ընդհանրապէս գրախօսական և քննադատական դիտողութիւններին,—կընդունվէին խորին շնորհակալութեամբ և տպագրութեան միջոցին ըստ կարելոյն նկատի կառնվէին խմբագրութեան կողմից:—Իմ հասցէս. Լազարեան ճեմարան, Մոսկվա:

տ. Վաղարշակ Քանանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յայտարարութիւնների շատութեան պատճառով «Մշակի» այսօրվայ համարը բաղկացած է 6 երեսից:

—

Յունվարի 6-ի աղէտից վնասվածների օգտին հետևեալ անձինք ուղարկել են մեզ հետևեալ գումարները. Մոսկվայից՝ տիկին Վ. Քանանեան, տ. Ս. Էկիզլէր, տ. Ե. Բարժելի, տ. Ն. Միանսարեան, տ. Ե. Խալաթեան՝ 25-ական ր., տիկին Ե. Ժամհարեան, տ. Ն. Ժամհարեան, օր. Ե. Ջանումեան, օր. Մ. Ջանումեան, օր. Ն. Քալանթարեան՝ 15-ական րուբլի, տ. Յ. Հէջուբեան, տ. Հ. Գէորգեան, տ. Թ. Տէր-Յակոբեան, տ. Ն. Թումանեան, տ. Մ. Թումանեան, տ. Ք. Ժամհարեան՝ 10-ական ր., օր. Մ. Աքիմեան, ումն, տ. Ն. Ստեփանեան, տ. Հ. Յովհաննիսեան, տ. Ս. Ներսեսեան, Անյայտ, տ. Կալմիկեան, տ. Լ. Աւետիսեան, տ. Ն. Քանանեան, տ. Ե. Վարդապարեան՝ 5-ական րուբլի, ումն, տ. Ե. Տէր-Ղուկասեան, տ. Ե. Պապայեան, տ. Յ. Շահինեան, օր. Շ. Քալանթարեան՝ 3-ական ր., օր. Մ. Քանանեան, օր. Ն. Ներսեսեան՝ 2-ական ր., օր. Օ. Սարաջեան, օր. Ս. Պետրոսեան՝ 1-ական րուբլի: Ընդամենը 351 րուբլի: Նախկին 725 ր. 48 կ. գումարի հետ ունենք 1076 ր. 48 կոպէկ:

—

Ինչպէս հաղորդում են լրագիրներին, ՔՈՒԹԱՅԻՍԻ քաղաքագլուխ ընտրվել է պ. Լօլուա, իսկ քաղաքային վարչութեան անդամ պ. Յ. Մուրատեան:

—

«Մշակի» անցեալ համարում տպված, մարտի 8-ի ժողովից դուրս եկած բողոքատուների անուանացուցակի մէջ մտել է մի սխալ. Ախալցխայի քաղաքագլուխ Տէր-Գրիգորեանի անունը Գրիգոր չէ, այլ Նիկողայոս է:

—

Մեր լրագրի 28-որդ համարում տպված էր մի նամակ Մերվ քաղաքից, որի մէջ մեզ հաղորդում էին թէ յիշեալ քաղաքի հայ հասարակութիւնը թոյլտուութիւն ստանալով Անդրկասպեան երկրի բարձր իշխանութիւնից հայերէն ընթերցարան բանալու, չը գիտէ ինչպէս պէտք է բացատրել մարմնաւոր իշխանութեան հրամանի այն խօսքերը թէ ընթերցարանին թոյլ է տրվում ստանալ միմիայն «Ռուսաց հրատարակութիւնները:» Արդեօք ռուսաց հրատարակութիւններ (русскія изданія) բառը նշանակում է՝ ռուսերէն լեզուով լոյս տեսնող հրատարակութիւններ, թէ Ռուսաստանում լոյս տեսնող հրատարակութիւններ: Մենք կարծում ենք որ հրամանի իմաստը աչքի առջև է ունեցել վերջիններն ընդհանրապէս, եթէ ոչ հրամանի մէջ ասված կը լինէր ոչ թէ русскія изданія, այլ изданія на русскомъ языкѣ. Հաւանական է որ իշխանութիւնը պարտաւորեցնում է ընթերցարանի հիմնողներին ստանալ միմիայն Ռուսաստանում լոյս տեսնող հրատարակութիւններ, ինչ լեզուով էլ լինէին նրանք, դրանով հասկացնելով որ խարա պիտի արգելէ ընթերցարանին ստանալ արտասահմանեան որ և է հրատարակութիւններ: Русскія изданія ասելով, իշխանութիւնը անտարակոյս ուզեցել է հասկացնել որ ընթերցարանն իրաւունք չը պիտի ունենայ заграничныя изданія ստանալու:

—

Յօգուտ ԹԻՖԼԻՍԻ մի աղքատ ընտանիքի, որի մասին յիշել ենք մեր անցեալ համարում, ստացանք պ. Արշակ Ծատուրեանցից 5 րուբլի, Վարդան Սուլթանեանից 3 ր. և «Մշակի» խմբագրութիւնից էլ այդ գումարի վրա աւելացնելով 5 րուբլի՝ ունենք յօգուտ յիշեալ ընտանիքի ընդամենը 13 րուբլի:

—

Մեզ հաղորդում են, որ Հաւլաբարի ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու ծխականները մի բողոքագիր են պատրաստել սինօդին ուղարկելու, որով խիստ կերպով բողոքում են այն բանի դէմ, որ թեմական առաջնորդը զրկել է իրանց եկեղեցին ձայնից, և պահանջում են վերականգնեցնել իրանց խորտակված իրաւունքները:

—

Վաղը, կիրակի օր, մարտի 15-ին, պէտք է լինի թեմական պատգամաւորի ընտրութիւն Շուշում, իսկ մարտի 21-ին՝ Երևանում: Աստրախանում թեմական պատգամաւոր է ընտրված պ. Յ. Սարգսեան: Շամախու թեմի պատգամաւորը վաղուց է ընտրված, այն է պ. Լալայեան: Մոսկվայից մեզ գրում են, որ ցանկութիւն կայ Բեսարաբիայի թեմական պատգամաւոր ընտրել պ. Սմբատ Շահազիզին:

—

Հաւլաբարի Էջմիածնեցոց եկեղեցու ծխականները, ինչպէս մեզ տեղեկացնում են, խնդիրք են ուղարկում ս. սինօդին՝ բողոքելով այն հանգամանքի դէմ, որ 18 ձայնով ընտրված պատգամաւորները հրաւիրվեցան մարտի 8-ի ժողովին, իսկ 153 հոգով ընտրված պատգամաւորները մերժվեցան: Ծխականները խնդրում են Էջմիածնի հոգևոր իշխանութեան՝ վերականգնեցնել իրանց ոտնակոխ արած իրաւունքները:

—

Մեր խմբագրութեան մէջ ստացվեց Թիֆլիսի «Հրատարակչական ընկերութեան» հրատարակած մի ուշադրութեան արժանի գիրք. դա Պոտապենկոյի «На дѣйствительной службѣ» անունով գրքըն է, որի հայերէն թարգմանութեանը տուած է «Գաղափարական քահանայ» անունը: Արժէ 75 կոպէկ:

—

Մարտի 8-ի ժողովի անկանոնութեան և ապօրինութեան դէմ բողոքող 45 պատգամաւորների բողոքը ուղարկված է Էջմիածնի սինօդի քննութեան: Բողոքողները սպասում են, որ Էջմիածնի հոգևոր բարձր իշխանութիւնը շատ շուտով կը վերականգնեցնի ժողովրդի ոտնակոխ արած իրաւունքը և արդարութիւնը:

—

Ստացանք հետևեալ նոր գրքերը. 1) «Պատմութիւն հայոց գաղթականութեան», գրեց Մեսրոպ վարդապետ Ուղուրլեան, տպագրված է Վիեննայում. 2) «Անիծեալը», գրեց Վահան Մալէզեան, տպագրված է Կ. Պոլսում, և 3) «Համառօտ տեսութիւն

Բագուի Մարդասիրական ընկերութեան 25-ամեայ գործունէութեան», աշխատասիրեց ընկերութեան ատենադպիր Ա. Գալստեան, տպագրված է Բագու քաղաքում:

—

Մեզ գրեցած են հարցնելով, թէ ինչու «Մշակի» մէջ ոչինչ չենք պատասխանում այն բազմաթիւ ստերին, չինծու լուրերին, անամօթ անիրաւութիւններին, և ամենախայտառակ զրպարտութիւններին, որ մարտի 8-ի ժողովի առիթով գրած և ասած են մի քանի թեթեւ մարդիկ, թէ տպագրական խօսքի միջոցով, թէ մասնաւոր խօսակցութեան մէջ և թէ միջնորդ մասնաւոր նամակներով: Մեր պատասխանը քանի է. մենք չենք կամենում «Մշակի» էջերը զբաղեցնել այնպիսի մարդկանց դէմ գրելով, որոնց անունը տալ, իր նշանակել ցեխոտել ամեն մարդու բան:

—

«Հայասապաշտական ընկերութեան» ընդհանուր ժողովը նշանակված է առաջիկայ կիրակիին այս, մարտի 19-ին, երեկոյեան 7 ժամին, Քաղաքացին Թատրոնում:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԵՐԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Աւելի անհոգութ հարցադրւում, որ Կ. Պոլսի պատրիարքը իր կողմից ներկայացուցիչ ուղարկ է Նորանիւն կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցելու համար սպասումն Օրմանեանին: Այժմ Կ. Պոլսի լրագիրներ գրում են հետեւեալը. «Լսուել թէ պատրիարքը հաղոր տակաւին միշտ զանաւ չէ որոշած թէ՞ն փոխանորդ կարգել կաթողիկոսական ընտրութեան մասնակցելու համար Օրմանեանին Մաղաքիա եպիսկոպոսը: Կարծել է որ այդ դրան մոտը յանձնուի կրանական ժողովի Աշխարհն Գրիգորիս եպիսկոպոսին»:

«Իմիջի Գաւառական ժողովը ճանին աշխարհական պատգամաւոր ընտրել է կաթողիկոսական ընտրութեան համար Գ. Բագրատեան էֆէնտին: Իսկի առաջարկ Ներսէս վարդապետ Այտնեանը ընտրուել է ինքը եկեղ. էջմիածին կաթողիկոսի ընտրութեան համար:»

ՌՈՒՄԻՆԻԱՅԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԸ

Մեր լրագրի անցեալ համարներից մէկում ցանկութիւն յայտնեցինք, որ շատ լաւ կը լինէր եթէ ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցին և Եւրոպական հայերը: Այդ առիթով այժմ կարող ենք հաղորդել հետեւեալ ուրախալի լուրը Կ. Պոլսի «Հայրենիք» լրագրից. «Մեզ կը հաղորդուի թէ Ռումինիոյ գաւառական քաղաքները գանուող հայերն իրենց կողմէ մէկին ներկայացուցիչ պիտի ղրկեն ի Պոլիս: Այս երեսփոխանները մարտ 8-ին գումարուելով Ռումինիոյ մայրաքաղաքին մէջ, պիտի ընտրեն Ռումինիոյ հայոց թեմական պատգամաւոր՝ ամենայն հայոց ընդհանրական Հայրապետի ընտրութեան մասնակցելու համար:»

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ԲԵՐԼԻՆ, 11 մարտի: Կայսրի ատենաբանութիւնը սահմանադրական է ընդհանուր Թագաւորութեան և ասասիր իր պատերազմական...—Մեծութիւնը վերաւորկերու համար պատմեն Թագաւորելը վերադարձած են երան եկեղեցին:

ԿՐՕՆՇՏԱԴ, 11 մարտի: Երեկ կէս գիշերին փոխանակվեց Թեթեւ սուրհանդակը «Русская Старина»-ի խմբագիր-հրատարակիչ Սեմեւսկին, որը եկել էր այստեղ դասախօսութիւններ կարդալու:

ԲԵՐԼԻՆ, 11 մարտի: Մինիստրական ճգնաժամը համարվում է լուծուած և բոլորովին վերջացած:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 մարտի: Մարտի 7-ից մինչև 10-ը ամսախ մասնաժողովը սատացել է ամեն քան 47,500 րուբլի ի միջի այլոց ամեն քան 13,000 րուբլի ընկերութիւնից, 5,000-ական րուբլի Նորբէլ ընտանիքից և փեստման Սմոլեկից, և 4,000 րուբլի կոմսուհի Կլէյնմիխելի ձեռքով հաւաքած:

ԲԵՐԼԻՆ, 12 մարտի: Կայսրի ընդունեց դասաւորեան մինիստրի հրաժարականը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 մարտի: Գինեգործների գործի վերաբերեալ ժողովը վերջացաւ:

ՊԱՐԻԶ, 12 մարտի: «Journal des Debats» լրագրի խօսքերից երեւում է:

ԼՈՆԴՈՆ, 12 մարտի: Հանքագործների ժողովը:

ԲԵՐԼԻՆ, 12 մարտի: Գերմանական նախարարութեան մէջ:

Խմբագիր-հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցովի պրեմոսի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութիւն (և աչքացաւութիւն) սիֆիլիս և ...

Դ. Գ. ԲՈՒԴԱԳՕՎԱՒ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Մ. Ա. ԽՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—$11^1/_2$—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.

Մ. Զ. ԲԱՆԱԼԵԱՆ—12—$12^1/_2$ ժ. կանանց ց. և մանկաբարձութիւն:

Ի. Յ. ՊՐՕՏԱՍԵՎԻՉ—12—1 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի ց.

Ա. Փ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—$12^1/_2$—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Բ. ԱԼԽԱՍԵԱՆ—5—6 ժ. ներքային ց. և երեխայոց ...

Ա. Մ. ՓՈՒԼԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. երեխայոց և ներքին ց.

Բ. Ա. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—6—7 ժ.

Ա. Ս. ԳԱԲՐԻՕՍԻ—6—7 ժ. կաշւի, ցաւերի, սիֆիլիսի և վիրաբուժութեան.

Վճար—50 կ.: Հիւանդերը (կենաւիւնք) համար ամսական:

12—52 (5) 90—№ 79 Հիւանդանոցի վերատեսուչ բժիշկ Նախասարդեան

Ինչպէս ամեն տարի սովորութիւն եմ ունեցել „Մշակի“ միջոցով, իմ խնամքին յանձնած ԹԷԼԱՒԻ ս. Գէորգ մայր-եկեղեցու հաշիւը ներկայացնել, այժմ էլ պարտաւորութիւնս եմ համարում նոյն լրագրի միջոցով կրկնել մի և նոյնը: 1890 թւի վերջը մնացորդն էր 617 ր. 57 կ. իսկ 1891 թ. մուտք եղաւ 309 ր. 10 կ. ընդամենը 926 ր. 67 կ.:

Նոյն 1891 թ. եկեղեցին ունեցաւ հետեւեալ ծախսը. տաշած քարից բեմ և սանդուղս շինելու 142 ր. խաչկալ նկարելու 100 ր., եկեղեցու ներսը սալայատակելու քարտաշին առհաւատչեայ 160 ր. հոգեւոր երկսեռ դպրոցներին 120 ր. ժամկոչներին ռոճիկ և մոմի գպյեաք 70 ր. 50 կ. լուսարարին 50 ր. մանր ծախս 23 ր. 45 կ. Բուխայիր գիւղի եկեղեցուն Թեմիս առաջնորդի գրութեան համաձայն փոխարինաբար տրվելու մուրհակով 40 ր. ուրեմն ծախսը մուտքից հանելով առ 1-ն յունվարի 1892 թ. մնում է 220 ր. 72 կ. որից պետական գանձարանում գտնվում է շահեցողութեան համար 200 ր. իսկ ինձ մօտ ընթացիկ ծախսերի համար 20 ր. 72 կոպէկ:

Երեցփոխան՝ Եազօր Սիմոնեանց 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ Քաղաքային կրեդիտական ընկերութեան օբլիգացիաների համարները, որոնք դուրս են եկել 1892 թւի փետրվարի 26-ին տեղի ունեցած XX տիրաժում, 99,400 րուբլի գումարի:

100 ր. արժ.	100 ր. արժ.	100 ր. արժ.	100 ր. արժ.	100 ր. արժ.	500 ր. արժ.	500 ր. արժ.	1000 ր. արժ.	1000 ր. արժ.
№ 5	№ 2996	№ 5301	№ 7662	№ 9320	№ 64	№ 4365	№ 73	№ 4633
» 93	» 3091	» 5318	» 7664	» 9506	» 117	» 4433	» 139	» 4802
» 184	» 3093	» 5438	» 7680	» 9526	» 177	» 4566	» 164	» 4805
» 257	» 3125	» 5477	» 7721	» 9553	» 192	» 4598	» 227	» 4850
» 325	» 3172	» 5478	» 7804	» 9585	» 273	» 4607	» 274	» 5073
» 332	» 3357	» 5480	» 7811	» 9613	» 310	» 4836	» 543	» 5317
» 339	» 3499	» 5484	» 7866	» 9673	» 648	» 4837	» 907	» 5337
» 345	» 3526	» 5486	» 7906	» 9687	» 827	» 4887	» 1212	» 5388
» 355	» 3576	» 5492	» 8063	» 9750	» 838	» 4973	» 1496	» 5592
» 425	» 3582	» 5532	» 8113	» 9771	» 936	» 5165	» 1534	» 5709
» 437	» 3531	» 5598	» 8123	» 9779	» 968	» 5198	» 1642	» 5863
» 451	» 3633	» 5783	» 8152	» 9833	» 1182	» 5207	» 1664	» 5902
» 520	» 3857	» 5857	» 8196	» 9851	» 1189	» 5245	» 1702	» 6015
» 555	» 3859	» 5909	» 8206	» 9885	» 1363	» 5407	» 1803	» 6188
» 587	» 4010	» 5926	» 8209	» 9911	» 1670	» 5521	» 1983	» 6199
» 645	» 4572	» 5983	» 8345	» 9943	» 1761	» 5607	» 2033	» 6391
» 768	» 4601	» 6132	» 8599	» 10103	» 1846	» 5629	» 2330	» 6394
» 818	» 4715	» 6168	» 8663	» 10206	» 2002	» 5711	» 2562	» 6416
» 823	» 4739	» 6193	» 8664	» 10226	» 2080	» 5785	» 2611	
» 959	» 4815	» 6201	» 8707	» 10314	» 2358	» 5880	» 3031	
» 1165	» 4820	» 6288	» 8739	» 10388	» 2628	» 5883	» 3045	
» 1351	» 4835	» 6364	» 8785	» 10510	» 2735		» 3448	
» 1618	» 4883	» 6384	» 8800	» 10566	» 2899		» 3524	
» 1710	» 4934	» 6431	» 8822	» 10600	» 2905		» 3533	
» 1815	» 4949	» 6647	» 8849	» 10653	» 3257		» 3540	
» 1826	» 4990	» 6802	» 8851	» 10675	» 3317		» 3640	
» 2076	» 4995	» 6924	» 8859	» 10699	» 3494		» 3657	
» 2372	» 5009	» 7107	» 8889	» 10770	» 3565		» 3679	
» 2424	» 5055	» 7126	» 8891	» 10839	» 3815		» 3743	
» 2426	» 5123	» 7128	» 8902	» 10852	» 3834		» 3756	
» 2456	» 5150	» 7271	» 8905	» 10894	» 3837		» 4072	
» 2646	» 5158	» 7336	» 9067	» 10895	» 4106		» 4073	
» 2662	» 5166	» 7466	» 9073	» 10976	» 4157		» 4135	
» 2764	» 5212	» 7478	» 9102	» 10978	» 4159		» 4233	
» 2870	» 5245	» 7481	» 9117	» 10987	» 4165		» 4455	
» 2883	» 5284	» 7585	» 9251		» 4268			

Այս օբլիգացիաների վճարումը կը կատարվի 1892 թ. յունիսի 1-ից հետեւեալ տեղերում. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ընկերութեան վարչութեան մէջ, ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ Պետերբուրգ-Մոսկովեան Աւէտարական բանկում, ՄՈՍԿՎԱՅՈՒՄ Լ. Պոլյակովի բանկային գրասենեակում, ՕԴԷՍԱՅՈՒՄ Օդէսայի Ուչոտնի բանկում, ԽԱՐԿՕՎՈՒՄ Խարկօվեան Վաճառականական բանկում: № 30 1—1

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
MESSAGERIES MARITIMES
(ՄԵՍՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

Կանոնաւոր և ուղղակի երթեւեկութիւն ԼՕՆԴՕՆԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 20 մարտի (1 ապրիլի) դուրս կը գնայ ԲԱԹՈՒՄԻՑ GUADALQUIVIR ԳՈՒԱԴԱԼԿՎԻՎԻՐ նաւը, նաւապետ VANNIER (ՎԱՆՆԻԷ) դէպի Կ. Պօլիս, Մարսէլ, Հավր, Լօնդօն, մտնելով և միջանկեալ նաւահանգիստները:

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ՝ ՄԱԼԱՎԱԶԻ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ ԳԷՈՐԳ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆ ՀԵԶՈՒԲԵԱՆՑ, իսկ ԲԱԳՈՒԻ մէջ՝ ԳՕԼԴԼՈՒՍՏ: (№ 23) 1—2

Լոյս տեսաւ երկրորդ հրատարակութիւնը՝ „ՓԱՌՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ“ պատկերի. գինն է 100 հատի 60 րուբլի. 50 հատի 35 րուբլի, 25 հատի 20 րուբլի, 1 հատի մի րուբլի, ճանապարհածախսը վաճառողի հաշւով է: Կամեցողները կարող են ուղարկել առաջուց $^1/_5$ մասը և պատկերները ստանալուց յետոյ փողը կը վճարեն պօստում: Հասցէն՝ Москва. армянская церковь, Ивану Гечеву.

№ 30 1—3

ՊԱՆՍԻՈՆ ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ

ԳԻՄՆԱԶԻԱԿԱՆ ԵՒ ՌԷԱԼԱԿԱՆ ՀԻՆԳ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐՈՎ.

Ընդունում և պատրաստում է աշակերտներ գիմնազիայի, ռէալական ուսումնարանի, Լազարեան ճեմարանի մինչև հինգերորդ դասատուն. նոյնպէս գէմնէզիի, տեխնիկական և այլ միջնակարգ ուսումնարանների համար:

Պանսիոնում աւանդվում են՝ կրօն, հայոց եկեղեցական պատմութիւն, մեկնութիւն պատարագի հայոց, հայոց լեզու (հայերի համար), ռուսերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, լատիներէն, յունարէն, վրացերէն, թուրքերէն լեզուներ, թուաբանութիւն, ալգեբրա, երկրաչափութիւն, ընդհանուր պատմութիւն, ռուսաց պատմութիւն, ընդհանուր աշխարհագրութիւն, Ռուսաստանի աշխարհագրութիւն, բնական պատմութիւն, նկարչութիւն, գրութիւն, խմբական երգեցողութիւն, երաժշտութիւն, պար, մարմնամարզութիւն:

Աշակերտներ ընդունվում են թօշակաւորներ, կիսաթօշակաւորներ և երթևեկներ:

Պանսիոնում դասախօսում են գիմնազիական և ռէալական ուսումնարանի ուսուցիչներ:

Հասցէն. Тифлисъ, Сололаки, Вельяминовская улица, домъ № 11.

(№ 148) 10—20 (Շ)

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՒՈՐ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ վաճառականական դասակարգին պատկանող իւրաքանչիւր անձի համարու ՄԱՏՉԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ առևտրական հաշւարարութիւնը առանց ուսուցչի օգնութեան ուսումնասիրելու համար:

Ս. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆԻ

ՁԵՌՆԱՐԿ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՇՒԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

Տոկոսների լիակատար աղիւսակներով, 1-ից մինչև 10.000 ռուբ. համար. 1%-ից մինչև 12%.

Վաճառվում է եղբարց Ծովիանովների բանկային գրասենեակում և հեղինակի մօտ. Тифлисъ, Нагорная ул., № 9. Օտարաքաղաքացիք դիմում են վերջին հասցէով՝ С. П. Мануэльянцу.

Գինն է 1 րուբլի. փոստի ծախս 21 կ. Գրավաճառներին զիջում կը լինի: 78—150

(91—№ 95)

Մ Ր Ց Ո Ղ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

„ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ“

(ВѢНСКІЙ МАГАЗИНЪ)

Գօլովինսկիյ Պրօսպեկտի վրա, առաջին գիմնազիայի հանդէպ, տուն Մղիվանիի:

Ստացել ենք ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ գարնանային և ամառնային սեզօնի համար ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ և ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ ամենավերջին ձևի: Ապրանքների լաւութեան համար վաճառատունը լիովին երաշխաւորում է:

Գ ն ե ր ն է ժ ա ն և ա մ ե ն ք ի ն մ ա տ չ ե լ ի ե ն:

Խուդավերդեան եղբայրներ

№ 28 3—5

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս Ո Ւ Մ

Մեծ չերամապահական հաստատութիւններ ՄՕԼՏԻՖԱՕ աւված տեղում, ԿՈՐՍԻԿԱ կղզում Ֆրանսիայում)

ԱԼՕԻՁԻ ԵՒ ԸՆԿ.

խոնարհաբար խնդրում է չերամի սերմի յարգելի առնողներին դիմել ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆԸ, կամ Թիֆլիսի չերամապահական կայարանը:

Մեծ քանակութեամբ առնողները թող բարեհաճեն դիմել կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան անդամ պ. Վ. Ա. ՍՈՒԼԽԱՆՕՎԻՆ. Թիֆլիսում, Կուկիա, Նիկօլաևսկայա փողոց, տուն № 39.

Պ. Ալօիզիի սերմերը ծախվում են 1, 3, 5 և 10 զօլոտնիկ կշռող արկղներում, հաշւելով իւրաքանչիւր զօլոտնիկը 60 կոպէկով: Սերմի լաւութեան երաշխաւորութիւն կարող է լինել այն, որ ինքն պ. Ալօիզի վարձատրված է պատւաւոր դիպլօմով և ցէլլուլէր սերմի պաշտօնական հայթայթող է Թուրքեստան երկրում:

11—17 (շ.) (№ 140) Ց. ԱԼՕԻԶԻ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԻԳԱԿԱՆ ՊՐՕՖԷՍԻՕՆԱԼ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԻ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԴԱՍԵՐ.

1) Հանդերձների և սպիտակեղէնի ձևի դասեր Գլօզգինսկու մեթօդով և Շէդլէրի ֆրանսիական մեթօդով:

2) Կարի դասեր մօդային ժուռնալներով:

3) Հարթակարի և զանազան ձեռագործերի դասեր:

4) Դասեր տարրական և ծխական դպրոցների ուսուցչուհիներ պատրաստելու համար:

Վճարը ամսական 2 րուբլի. երկու անգամ շաբաթը 5-ից մինչև 7 ժամը երեկոյեան:

Տարրական և ծխական դպրոցների ուսուցչուհիները կարող են այցելել դասերը ձրի: (№ 23) 8—40

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

ՆԵՐՍԷՍ Ե. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԵՒ

ՆԵՐՍԷՍ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻ

ՄԵԾԱԴԻՐ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ

չքեղ թղթի վրա տպագրված. իւրաքանչիւրը 25 կոպէկ՝ ճանապարհածախսով:

Դիմել *Тифлисъ, С. Согомонянцу, въ конторъ „Агбюръ“* 4—5

(№ 25)

ԱՌԱՋԻՆ ՋԻԹԱՀԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Յ. ԹԱՅԻՐՕՎԻ ԵՒ Կ. ԱԼԻԽԱՆՕՎԻ

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Մեծ պասի համար գործարանում կայ մեծ քանակութեամբ ծախելու համար հետևեալ տեսակների ՁԷԹ. 1) ԿԵՐԱԿՐԻ՝ քունջութի, կանեփի, կտաւատի. 2) ԱՅՐԵԼՈՒ, 3) ԵՓԱԾ՝ ներկելու համար, այլ և կովեր և եզներ կերակրելու համար: Քունջութի ձէթը մաս մաս ծախվում է՝ մէկ և երկու փունտանոց ամաններում հետևեալ խանութներում. 1) Գ ե ղ ա տ ա ն ա պ ր ա ն ք ն ե ր ի կ ո վ կ ա ս ե ա ն ը ն կ ե ր ո ւ թ ե ա ն վ ա ճ ա ռ ա տ ա ն ը. 2) Ջ օ վ ա ն ի ի խ ա ն ո ւ թ ո ւ մ, Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, տուն Դօբրժանսկու և Վօրօնցօվի արձանի մօտ. 3) Ա լ ի խ ա ն օ վ ի խ ա ն ո ւ թ ո ւ մ, Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, տուն Դօբրժանսկու. 4) Մ ի ր զ ա խ ա ն օ վ ի խ ա ն ո ւ թ ո ւ մ, Պուշկինսկայա փողոց. 5) Բ ե ժ ա ն օ վ ի խ ա ն ո ւ թ ո ւ մ, Միքայէլեան փողոց. 6) Բ ա գ ա ր օ վ ի խ ա ն ո ւ թ ո ւ մ, Նիկօլաևսկայա փողոց, սեփական տուն. 7) Վ ա ր վ ա ր օ վ ի խ ա ն ո ւ թ ո ւ մ, Գօլօվինսկի պրօսպէկտ տուն Օրբէլիանի. 8) Ս ա ր ա ջ ե վ ի խ ա ն ո ւ թ ո ւ մ, Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, տուն Բաքանասօվի:

Բոլոր տեսակ ձէթերի մաս մաս վաճառումը սեփական վաճառատներում. 1) Ս ո լ դ ա տ ս կ ի բ ա զ ա ր, տուն Բուդղանօվի, մսավաճառների մօտ. 2) Թ ո ւ ր ք ա ց Մ ա յ դ ա ն, քաղաքային բուտկայում. 3) Օ լ գ ի ն ս կ ա յ ա փ ո ղ ո ց, տուն Մեքուրնութօվի, քարածուխի պահեստի կողքին և 4) Հ ա ւ լ ա բ ա ր ի հ ր ա պ ա ր ա կ, քաղաքային բուտկա № 1:

Պահեստը և գրասենեակը գետեղված են Երևանեան շոսէյի վրա, սեփական տանը:

(№ 18) 10—14 (ե. շ.)

Ա Տ Ա Մ Ն Ա Բ Ո Յ Ժ

Հ. Յ. ՕՐԲԷԼԻ

Սօլօլակսկայա փողոց, սեփական տանը №№ 15—16

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

Առաւօտեան 8 ժամից մինչև 10 ժ. և երեկոյեան 4 ժամից մինչև 6 ժ. Կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ:

(№ 145) 27—150

կենտրօնական գրավաճառանոցում ծախվում են

ԱՏՐՊԵՏԵԱՆԻ

Թիւրքահայերի նորագոյն կեանքից գրուածները

„Ալմաստ“ վէպ	2 րուբլի
„Խև-կարապետ“ վէպ	1 „
„Շուշան“ ոդերգութիւն (օպէրայի համար) երաժշտութիւն կարամուրզաի .	1 „

(№ 4) 9—10 (շ)

Է Վ Է Լ Ի Ն Ա

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ վէպ (հոգեբանական էտիւդ).

Գինը 50 կոպէկ (պօստի ծախսով)

Ծախվում է. „Մշակի“ խմբագրատանը, կենտրօնական և Խոջէկելլի գրավաճառանոցներում և Միքայէլեան կամուրջի վրա գտնվող Ցովհաննէսօվի գրավաճառանոցում.

(№ 126) 19—20

(№ 19) Գ. Գ. **ԼԱՐՇԷԻ** ՍԵՐՄԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ Միխայլովսկի կամուրջի վրա, մագազին № 174, **ՍՏԱՑՎԱԾ ԵՆ ԹԱՐՄ ՍԵՐՄԵՐ** ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆՆԵՐԻ ԵՒ ԾԱՂԻԿՆԵՐԻ:

Պրէյսկուրանտները ուղարկվում են ձրիապէս: 12—25

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ ТОВАРИЩЕСТВО МЕХАНИЧЕСКАГО И ЧУГУННО-ЛИТЕЙНАГО ЗАВОДА

БЕЛЛИНО-ФЕНДЕРИХЪ

ВЪ ОДЕССѢ.

Складъ и производство сельско-хозяйственныхъ и заводскихъ машинъ и орудій, какъ-то:

Постоянныхъ паровыхъ машинъ и котловъ разныхъ системъ и силъ, Мукомольныхъ мельницъ и всякаго рода принадлежностей къ нимъ. Щеретовокъ, вальцовыхъ поставовъ крупосѣекъ, буратовъ и всякихъ другихъ мельничныхъ машинъ системы Г. Даверіо. Лѣсопильныхъ станковъ съ пилами. Конныхъ молотилокъ, и приводовъ, вѣялокъ, соломорѣзкъ, кукурузныхъ молотилокъ—ручныхъ, конныхъ и паровыхъ Прессовъ для винограда и сѣна. Маслобоекъ, брандспойтовъ и пасовъ. Конныхъ грабель «Голинсвортъ».

Производство котельныхъ работъ и отливка изъ чугуна и мѣди.

Выполненіе всякаго рода заказовъ для паровыхъ вальцовыхъ мельницъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ, сахарныхъ и другихъ заводовъ, вагоны для конножелѣзныхъ дорогъ.

Складъ локомобилей, паровыхъ молотилокъ, конныхъ молотилокъ со штифтовыми барабанами и конныхъ приводовъ извѣстной фирмы Клйетонъ и Шутлівортъ въ Линкольнѣ, и Вѣнѣ.

Главный складъ жатвенныхъ машинъ и косилокъ «Желѣзная рама» и «Континенталь» Джонстона.

Единственный складъ вальцовыхъ станковъ Г. ДАВЕРІО въ Цюрихѣ.

Заводъ имѣетъ свой собственный эллингъ для постройки пассажирскихъ и буксирныхъ пароходовъ, паровыхъ катеровъ, баржъ и проч. и принимаетъ заказы на поднятіе на эллингъ судовъ для исправленія или окраски подводныхъ частей и ихъ корпусовъ.

Агентъ въ Ростовѣ н|Д. Г. Я. Золотухинъ, Николаевскій пер. д. Арт. Яблокова, противъ Реальнаго училища кв. № 8.

№ 70 99—100 (ե. շ.)

Գլխաւոր պահեստը գտնվում է թիֆլիսում և Բագուում Բարձրագոյն հաստատված դեղատան ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մօտ:

50—50 (շ.)

НЕМЕЦКАЯ ГОСТИННИЦА

HOTEL NIEMIECKI, „ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԻՒՐԱՆՈՑ" գտնվում է ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ, քաղաքի կենտրոնում, նորից վերաշինված, ունի 90 կահաւորված համարներ, որոնց սառը ու կարգը ամենայն պատասխանում են հիւրանոցների անձերին կ համարների գինը 50 կոպէկից մինչև 3 րուբլի օրական, անկողնով և ծառայով: Հիւրանոցում կայ ընթերցարան-գրադարան, որտեղ ստացվում են հայերէն „Մշակ" և „Նոր-Դար" լրագիրները, հիւրերի համար անվարձ: կայ ռեստորան, տելեֆօն, քաղցրեղէնների խանութ, բաղնիքներ:

Հիւրանոցի կառքերը գտնվում են բոլոր երկաթուղային կայարաններում:

(№ 21) 4—130 (շ.)

Чистый Какао Блоокеръ — Питательный Напитокъ

ԿԱԿԱՕ

Թասը նստում է միայն 4 կոպ.
Բօլլէական պատրաստութիւն.

ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՍՆՆԴԱՐԱՐ ՓՈՇԻ.

Առաջարկվում է առողջացողների և երեխաների համար.

№ 18

Միակ պահեստ կովկասում՝ Բարձրագոյն հաստատված դեղագործական ապրանքների կովկասեան ընկերութեան մէջ թիֆլիսում և Բագուում:

50—50 (շ.)

ՄԻՋՈՑ ԽԱՐԲՈՒԽԻ ԴԷՄ

բժշկական դեպարտամենտից թոյլատրված

ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ

ծախվում է 40 կոպէկով

Դեղագործական Ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ թիֆլիսում:

20—40

ԷԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Ուժի հասցնելը տարածութեան վրա.

ՏԵԼԵՖՕՆՆԵՐԻ ՍԱՐՔԵԼԸ.

էլէկտրական նշաններ.

ԶԱՆԳԱԿՆԵՐ

ԳԱԼՎԱՆՕՊԼԱՍՏԻԿԱ.

էլէկտրոլիզ,

Ակումուլատորներ, էլէմէնտներ,

ՇԱՆԹԱՐԳԵԼՆԵՐ.

Նախահաշիւներ և ծրագիրներ ձրիաբար.

(91—№ 5)

ԷԼԷԿՏՐՕՆ

ԳԼԷԲՕՎ եղբայրների

ՌՕՍՏՕՎ (Դօնի վրա)

Մեծ Սադովայա փողոց, 24

РОСТОВЪ (на Дону)

БР. ГЛѢБОВЫ

Большая Садовая, 24.

ԳԱԶԱՅԻՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺԻՉՆԵՐ

Օտտօ սիստեմայի, որոնք իրանք իրանց են ուղղում ու օծում:

Գազի համար — ածուխից,

— — — նաւթից,

— — — անտրացիտից,

— — — կէրօսինից

$^1/_2$-ից մինչև 120 ձիու ոյժի:

Շոգեմեքենաներ մեծ արագութեան.

55—100 (ե. շ.)

(№ 6)

ԲԺԻՇԿ ԼՈՐԻՍ-ՄԷԼԻՔԵԱՆ

կանանց և երեխաների հիւանդութիւնների.

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ է ԱՄԵՆ ՕՐ

Առաւօտեան 11—12 ժամը և կէսօրից յետոյ 3—4 ժամը: Հասցէն.—Վելիամինովսկայա փողոց, № 19.

10—10 (ե. շ.)

ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՄԻՋՈՑ ՏԻԿԻՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

БЕРЕЗОВЫЙ БАЛЬЗАМЪ
Д-РА ЛЕНГИЛЯ ВЪ ВѢНѢ.

Գործ է ածվում երեսի մորթը և ձեռքերը լուանալու համար.

ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑ

Այդ բալզամի պատրաստութեան ժամանակ գլխաւորապէս ուշադրութիւն է դարձրած, որ նրա բաղադրութեան մէջ մտնեն բացառապէս նիւթեր, որոնք չեն վնասում մորթին: ԳԻՆԸ սրուակի՝ 1 ր. 65 կոպ., Բէնզօյեան սապօն 35 և 50 կ. կտորը, Օպօ-պօմադ (կօլդ-կրեմից լաւ) 1 ր. Դարսել և ուղարկել Եւրոպ. Ռուսաստան 70 կ., ասիական Ռուսաստան 1 ր. Գլխաւոր պահեստ ամբողջ Ռուսաստանի համար Վ. ԱՈՒՐԻԽԻ մօտ, Պետերբուրգում, Կօլօկօլնայա 18—19.

Առնել կարելի է Ռուսաստանի բոլոր պարֆիւմերական և դեղագործական մագազիններում և մի քանի դեղատներում:

(91—№ 140) 4—7 (ամսի 15)

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԷՅԻ ՎԱՃԱՌՄԱՆ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏՆԵՐԻ

Կ. ԵՒ Ս. ՊՕՊՕՎ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԻ

БРАТЬЯ К. и С. ПОПОВЫ

Վարչութիւնը Մոսկվայում, կուզնեցկի Մոստ փողոցում, տուն Ցրետեակով եղբայրների.

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՍԵՓԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆՆԵՐԸ

ՄՈՍԿՎԱ. կուզնեցկի Մոստ, տուն Ցրետեակով եղբայրների.
« Սոլյանսկոյ վաճառ մօտ, տ. Դուբրովինի.
« Կալանչևսկայա փլոշադ, տ. Գայդենի.
« Կրասնիա վորոտա, տ. Գոլիկովի.
« Չայանտնիկ հրապարակի և Սմոլենսկի փողոցի անկիւնում, տ. Կոմեշենկի.
« Նիկիտսկիե վորոտա, Լեօնտիևսկիե-Լեօնտիև առևտրական համատիրութեան մէջ, № 32.
« Միասնիցկիե վորոտա, տ. Ֆիրսանովի.
ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Նևսկիե պրոսպեկտ, կազանեան մայր-եկեղեցու դիմաց, տ. Գամոնեցիի.
ՎԱՐՇԱՎԱ. Մարշալկովսկայա փողոց, տ. № 461. Նովի-Սվետ փողոցում, տ. Կոմու Ստոյրիկու, № 1252.
ՎՈՐՈՆԵԺ. Բոլշայա Դվորյանսկայա փողոց, տ. Սամոֆալովի.
ԿԻԵՎ. Ալեքսանդրովսկայա փողոց, տ. Լէբէդևի.
« Կրեշչատիկա, տուն, Կիրեևի.
ԱՍՏՐԱԽԱՆ. Նիկոլսկոյեան (Մոսկովեան) փողոց, տուն Ալեքսանդեան ցուցակի հոպարթարամիոն մարդկուդ տուն.
ԲԱԳՈՒ. Գուբերնսկայա և Ցիցիանովսկայա փողոցների անկիւն, տուն Մէլիքովի.
ՎԻԼՆՕ. Մեծ փողոց, Թատրոնի դիմաց, տուն Փրանկելեան.
ԴԻՆԱԲՈՒՐԳ. Պետերբուրգեան փողոց, տուն Նուֆոիլի.
ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՎԼ. Նովո-Դօանեյնի փողոց, տուն Ֆլանիի, խանութ № 2.
ԵԿԱՏԵՐԻՆՕԴԱՐ. Կրասնայա փողոց, տուն Կոհանենկոյ.
ԵԼԵՑ. Տորգովայա փողոց, տուն Նալաջովի.
ԿԱԶԱՆ. Վօսկրեսենսկայա փողոց, Բարիչևսկի տանը.
ԿԱՄԵՆԵՑ-ՊՕԴՈԼՍԿ. Ալեքսանդրեան հրապարակ, քաղաքային վարչութեան տունը.
ԿԻՇԻՆԵՎ. Գօստինեայա և Գուբերնսկայա փողոցի մէջ անկիւն, տուն Շաբուզի.
ԿՕՎՆՈ. Պետերբուրգեան փողոց, տ. Փոթալովի.
ԿՈՒՐՍԿ. Մոսկովսկայա փողոց, տ. Պլաշկովսկի.
ԼՕԴԶԻ. Պետրոկովսկայա փողոց, տուն Կոնչևսկայի, № 783.
ՄԻՆՍԿ. Պետրոպավլովսկայա փողոցի և Սբորնայա հրապարակի անկիւն, տուն Գոլդի.
ՄՕԳԻԼԵՎ (նահ.). Բոլշայա Սադովայա և Թիւնձերկայա փողոցների անկիւն, տուն Լևինի.
ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՕՐՕԴ. Մեծ Պոկրովկա, տուն Մալեևի.
« Նիժնի բազար, տ. Բլինովի.
ՆԻԿՕԼԱԵՎ. Սոբորնայա փողոց, տ. Միրոնենկո.
ՕԴԵՍԱ. Դերիբասովսկայա փողոց, տ. Ձէրգովնիկովի.
ՕՐԵԼ. Բոլխովսկայա փողոց, տուն Ջորիննայի.
ՊԵՆԶԱ. Մոսկովսկայա փողոց, տուն Շիշկովի.
ՊՍԿՈՎ. Սերգիևսկայա փողոց, տուն Դերսանովի.
ՌԻԳԱ. Կալկուխովսկայա փողոց, տուն № 6.
ՌԻԱԶԱՆ. Պոչտովայա փողոց, տուն Շուշկինի.
ՌՕՍՏՕՎ (Դօնի վրա). Մեծ Սադովայա, տուն Մարտինովի.
ՌԻԲԻՆՍԿ. Կրեստովայա փողոց, տուն Ջաքինի.
ՌԵՎԵԼ. Գլխաւոր փողոց, տուն Գանինի.
ՍԱՄԱՐԱ. Դվորյանսկայա փողոց, տուն Շեպոտկովի.
ՍԱՐԱՏՈՎ. Նիկոլսկոյեան փողոց, տուն քաղաքականների եկեղեցական ընկերութեան.
ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ. Նախիմովի պրոսպեկտ, տ. Մազուրովի.
ՍԻՄՖԵՐՕՊՕԼ. Պուշկինսկայա փողոց, տուն Փաչի.
ՍՄՕԼԵՆՍԿ. Բլագովեշչենսկայա փողոց, տուն Փալլովի.
ՏՎԵՐ. Միլլիոննայա փողոց, տ. Սվեշնիկովի.
ԹԻՖԼԻՍ. Գօլովինեան պրոսպեկտ, տուն Միրիմանովի.
ՏԱՄԲՕՎ. Դոոկովսկայա փողոց, տուն Գոլիցինի.
ՏՈՒԼԱ. Կիեւսկայա և Պոսոլսկայա փողոցների անկիւն, տուն Չեխլօվի.
ԽԱՐԿՈՎ. Պետրովսկայա փող., Միխայլովեան տուն.
ԵԱՐՕՍԼԱՎԼ. Գուսեվսկիե դոր, տուն, նորակառոյց, № 11 և 12.

Վաճառութեան և սեփական խանութների հեռագրական հասցեն է „Кспоповъ"

ԳՐԻՑ-ԿՈՒՐԱՆՏ

Ա. թէյ	№ 0, ֆունտը 4 ր. — կ.			Ա. թէյ	№ 5, ֆունտը 2 ր. 10 կ.		
»	№ 1, » 3 » — »			»	№ 6, » 1 » 90 »		
»	№ 2, » 2 » 80 »			»	№ 7, » 1 » 70 »		
»	№ 3, » 2 » 60 »			»	№ 8, » 1 » 50 »		
»	№ 4, » 2 » 30 »			»	№ 9, » 1 » 40 »		
Ովեթարդ մասր	18 կոպէկ ֆունտից			փաթեթ 3 մսխալանոց	5		
	25				10		
	30						

Ընկերութեան թէյերը ծախվում են մեծ ֆունտ, կէս ֆունտ, քառորդ ֆունտ, ութերորդ ֆունտ, գլխաւոր պահեստում, Մոսկվա, Ալեքսանդր փողոց, Ալեքսեևսկիի մօտ, սեփական տան, որոնց և կպցնում են կապարագործ պատուհանով, թէ վաճառելիս կեղծ է, որ վրա նշված են մեր թէյը գործածողներին զգուշանալ:

ՎԱՃԱՌՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Թէյը պատուով ուղարկվում է բոլոր Ռուսաստանում ընկերութեան սեփական խանութներից, 100 րուբլու ապրանքից առնվում է 14% զեղչ, 15% ... (№ 27) 2—5